

מאמר שני בסידרה: האם הפירוז האטומי

האמנם

הורבנה המוחלט והמידי — הרי ההיגיון מחייב כי לפני כל צעד נוסף ייעשה תחילה נסיון תקיף והחלטי להשיג פירוז מרחבי יעיל ובטוח.

אם הנימוק היחיד למען החימוש הוא שאין כל כטחון שהצד השני אינו מייצר כיום — או ייצר מחר — פצצות-אטום משלו, הרי ההגיון מחייב נסיון כזה שבטעניו.

והנה: עובדה היא שממשלת ישראל לא עשתה מאומה בכיוון זה, אלא להיפך, היא מתנגדת בפירוש ובפרהסיה לכל פעולה כזאת. בהצהרת ראש-הממשלה נאמר, למעשה, כי ישראל שואפת לפירוק-נשק כללי במרחב, אך לא לפירוז אטומי בנפרד. במילים אחרות: ישראל תסכים לפירוז אטומי רק במסגרת פירוק-נשק שיגרת כללי ומוחלט של כל מדינות המרחב — דבר שאינו מציאותי במצב הקיים. מר בן-גוריון יודע זאת, כמוכן היטב.

יתר על כן, מתנהלת בישראל מערכה חריפה ביותר נגד כל המעשים לטעון למען פירוז המרחב מנשק אטומי. שופכים עליהם קיתונות של לעג, פוסלים את דבריהם כעפרא דארעא, משיצים אותם כבוגדים החותרים תחת בטחון המדינה.

מסתבר, אפוא, כי חוגים חשובים סבורים כי רעיון הפירוז פסול מעיקרו — לא דווקא מפני שאינו מציאותי, אלא מפני שאינו רצוי.

עמדה זו אומרת דרשני.

למעשה קיים בכל החיכות גורם אחר — נימוק החוזר ונישנה בכל הנאומים והמאמרים של מתנגדי הפירוז האטומי המרחבי. הגדיר אותו היטב מר אברהם שווייצר, הקרוב לחוגים הבטחוניסטיים, במאמר שכבר צייטנו אותו:

„עבדול נאצר (כך) יכול, למשל, לקבל בסיופוק את פירוז האזור מנשק גרעיני, משום שהוא סבור שבחימוש קונבנציוני הוא עשוי להגיע לעדיפות מכרעת על ישראל.“

במלים אחרות: בין ישראל ומדינות-ערב קיים מירוץ של חימוש בנשק שיגרת — מטוסים, שריון, צוללות, משחתות. עד כה לא יגירה ישראל במירוץ זה. אם אמנם נופלים הכלים שבידיה מבחינה כמותית מן הכלים שבידי האוייב הפוטנציאלי, הרי אנו מקחים כי חיילי צה"ל, בעלי הרמה הטכנית הגבוהה יותר, יתפרו על כך בייעילות הטיפעול.

ברם, מחיר הנשק הולך וגדל. ככל שהכלים השיגרתיים (היינו: הלא-גרעיניים) נעשים משוכללים יותר, כן עולה מחירם. האם תוכל ישראל לעמוד בתחרות זו לאורך ימים?

מן הטענה שציטטתי לעיל, משתמעת הדעה שישראל אינה מסוגלת לכך. הטוענים אומרים, למעשה: „במוקדם או במאוחר נתחיל לפגור. בידי עבד אל-נאצר תתרכז בהדרגה עדיפות כמותית עצומה, כך שגורם ההרתעה ייעלם, והוא יוכל להתקיפו כראות עיניו. אך אם יעבור המאבק המרחבי לפסים גרעיניים, תיעלם סכנה זו, ותיווצר הרתעה חדשה.“ על כל רומזים גם דברי מר דויד בן-גוריון בכנסת, כאשר פסל את הפירוז האטומי המתוכנן הנפרד, ותבע לקשרו ברעיון של פירוז נשק כללי (כלומר, שיגרת) במרחב. הבה ונבדוק טענה זו בקפדנות ובהגיון.

בעי הטענה נימנעו, עד כה, מלפרט מדוע טוב המירוץ האטומי מן המירוץ השיגרת.

יתכן שהם סבורים כי בשטח הנשק הגרעיני כלל לא יהיה מירוץ — היינו, שיתכן חימוש של צד אחד, מבלי שהצד השני יהיה מסוגל לכך.

כבר פסלנו, במאמר הראשון, אפשרות זו. כל חימוש במרחב יהיה בהכרח דו-צדדי. אולי הנימוק הוא כספני? ישראל היא מדינה עניה. נשק שיגרת עולה ביוקר. אולי החימוש האטומי זול יותר?

כל הנתונים הכספיים בשטח זה הם, כמוכן, בחזקת טוד המדינה. אך מכל הידוע בעולם לגבי מחיר החימוש האטומי — מסתבר כי הוא יקר יותר מכל חימוש שיגרת אפסרי.

מאת

אורי אבנרי

מי שמוען כי ישראל ענייה מדי מכדי לעמוד בתחרות של מטוסים ושריון — אינו יכול לדגול ברצינות בחימוש אטומי. הטענה כולח — ריח של אייכנות נורף ממנה.

יכול להיות נימוק הנוגע לצד המדיני של הרכש. למשל: עבד אל-נאצר יכול לקנות נשק כאחת נפשו, ממוזח וממערב, ואילו ישראל אינה יכולה להיות בטוחה בכך שתוכל בכל עת לרכוש את הנשק הדרוש לה — בייחוד אחרי שנעלמו יסודות הברית עם צרפת. אני כופר בהנחה זו. בניגוד למר שמעון פרס, איני סבור כי ההצלחה ברכישת-נשק היא סימן-היכר של גאון. אני מאמין כי בן-תמותה בעל כשרון ממוצע, הפועל מטעם ממשלה בעלת כשרון מדיני ממוצע, ישיג תמיד את הנשק השיגרת הדרוש לישראל.

(ואל נשכח: עצם יכולתה של ישראל לייצר נשק אטומי נותן לה עמדה-של-כוח בשטח זה. היא יכולה תמיד לומר, באוזני ספקי-הנשק: „אם לא המכרו לנו את הנשק השיגרת הדרוש לבטחוננו, אהם מכריחים אותנו לייצר נשק גרעיני.“ טענה כזאת, כשהיא הגיונית, תביא בהכרח לאספקה המבוקשת.)

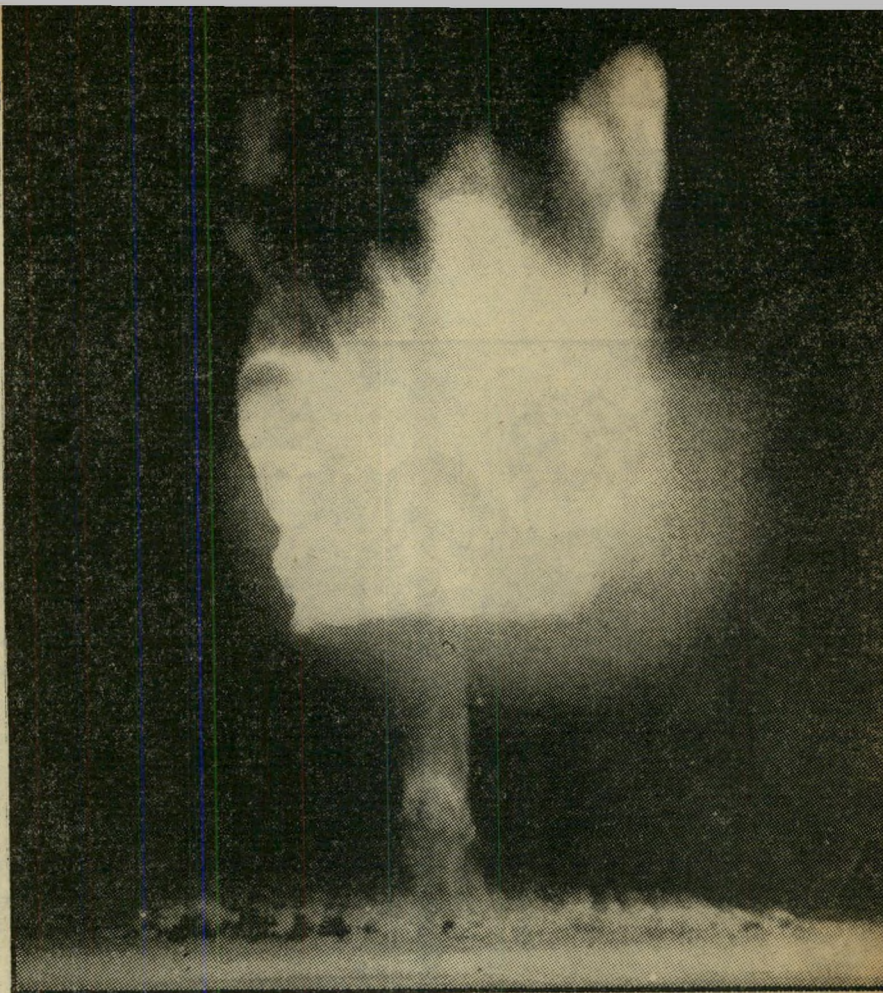
קיצורו של דבר: לא ברור מדוע המירוץ השיגרת הוא לטובת „עבדול נאצר“, ואילו המירוץ הגרעיני יהיה לטובת ישראל. לא ברור מה תוכנה של טענה כזאת, ועל מה היא מנסה להסתמך.

גיממה לי שזו אחת מאותן טענות שקל להשימע אותן, והעושות רושם רב על מוחות שיטחיים — אך שאינן מסוגלות לעמוד בפני שום ניתוח ענייני.

עומת זאת — יש כמה וכמה נימוקים מדיניים נגד הכנסת המרחב לעידן הגרעיני — נוסף על הסכנה היסודית של השמדת ישראל (ומצריים) תוך דקות מעטות.

קודם כל: המרחב השממי אינו אי בודד. חימוש אטומי מרחבי משפיע על העולם כולו — והעולם כולו יגיב על כך.

יכמנו את הפרק הראשון בהגדרת החוק הבא: כל הסומך על כך שהחימוש האטומי יהיה הרתעה מוחלטת, הריהו משחק פוקר בקיום המדינה.

זנהי אמת. אך שמה קיימת גם אמת הפוכה, נוקבת לא פחות?

במלים אחרות: האמנם אפשר לסמוך על פירוז המרחב מנשק אטומי? האם אפשר לבטוח בכך כאשר נוגעים הדברים לחיי המדינה או למותה? האם אין הדבר דומה אף הוא למישחק פוקר בקיום המדינה?

גם זו שאדה מכרעת, והיא מחייבת תשובה אחרת. למעשה היא מתחלקת לשתי שאלות:

האם יתכן הפירוז מבחינה טכנית?

האם יתכן הפירוז מבחינה מדינית?

נסה תחילה לענות על השאלה הראשונה.

פירוז יעיל פירושו — פירוז תחת פיקוח יעיל. פיקוח זה חייב לכלול:

(א) נשק גרעיני המיובא מן החוץ, (ב) נשק גרעיני המיוצר במרחב עצמו, (ג) אמצעי-השיגור המסופנים ביותר.

לכל ישראל יש יחס ספקני מאוד לפיקוח על ייבוא נשק. ישראל הצטיידה בנשק במלחמת-העצמאות, תחת חוטמם של מפקחים זרים. כך עשו, מן הסתם, הערבים. קשה לבטוח בייעילות של פיקוח, אם אחת המעצמות — למשל, ברית-המועצות — תרצה לצייד את מצריים בפצצות אטומיות בחשאי.

אולם דווקא פיקוח זה אינו דרוש ביותר. פירוז אטומי מרחבי יתכן ממילא רק אם שתי המעצמות מעוניינות בכך, מפאת האינטרסים שלהן עצמן, ואינטרס זה הוא שישמש אז ערובה אוטומאטית ובטוחה למניעת ייבוא גרעיני.

שונה המצב לגבי הייצור המקומי. כאן יש בטחון טכני מוחלט — מבחינה טכנית יתכן פיקוח יעיל ואבסולוטי. אי-אפשר להתביא כור אטומי, כפי שנוכחה ממשלת ישראל בדי מונה. כבר כיום קיים ריגול אנטי-אטומי מוחלט של שתי המעצמות, בעזרת להינים ואמצעים אחרים. שום מדינה ערבית לא תוכל לייצר פצצות-אטום בהיחבא, כאשר יתובכו בשיטחה צחתות-פיקוח בינלאומיים נאמנים.

הוא הדין לגבי הפיקוח השלישי. כל פירוז יעיל חייב לכלול את איסור ייצורם של טילים, את ביטול המפציצים הכבדים (ואולי גם הפיקוח על המטוסים האורחיים הכבדים).

שילוב כל הפיקוחים האלה יאפשר פירוז יעיל מבחינה טכנית.

במלים אחרות: הסכמי-פירוז בינלאומי, שיבטיח את תיפעול הפיקוח, יהווה ערובה בטוחה מפני אפתעה אטומית.

ואל נשכח: לגבי קביעת פרטי הפיקוח נמצאת ישראל בעמדה חזקה מאוד. שהרי איש אינו מפקק ביכולתה של ישראל לייצר נשק אטומי, אילו רצתה בכך. היא יכולה לנהל משאיומן מתוך עמדה של כוח.

בכל הסכם יש לקחת בחשבון את האפשרות שאחד הצדדים ירצה אי-פעם להפר אותו. אך או יצטרך להתחיל בייצור חדש. והצד השני יוכל אז לעשות אותו הדבר עצמו. מבחינה זאת לא ישנה ההסכם את שיווי-המשקל.

שאלה אחרת היא אם הפירוז הגרעיני של המרחב אפשרי מבחינה פוליטית. כלומר: אם תחליט ממשלת ישראל לנקוט יוזמה כרוח זה, האם יעלה בידיה לשכנע את המעצמות הגדולות להיענות ליוזמה זאת, והאם יכדמו לכך מדינות-ערב?

על כך תיתכן רק תשובה אחרת אחת ויחידה: **הדבר לא נוסה.**

כל עוד לא ננסה, לא נדע בביטחה אם הדבר אפשרי בניסיונות הנתונות — אם כי ההגיון מחייב שהמעצמות הגדולות מעוניינות בכך יותר מכל מדינה מרחבית, וכי גם הערבים יסכימו לכך ברצון, מבחינת האינטרסים של עצמם, לאור יכולתה של ישראל.

לכן, אם נקבל את ההנחות הקודמות — היינו, שלא יתכן חימוש אטומי דו-צדדי של ישראל, ושחימוש דו-צדדי לא זה בלבד שלא ישפר את מצבה של ישראל (עלידי הרתעה מוחלטת) אלא להיפך, יגביר בהרבה את הסכנות הצפויות לה, עד כדי אפשרות של